

УДК 658.5.011

Д.О. Пруненко

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова,
Україна

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглядаються можливості побудови ефективного механізму управління інтелектуальним капіталом з урахуванням специфіки будівельної галузі, що дозволить забезпечити стратегічний розвиток будівельних підприємств у сучасних соціально-економічних умовах розвитку українського суспільства. Надається теоретичне визначення поняття інтелектуального капіталу, обґрунтовуються підходи до категорій інтелектуального капіталу з точки зору специфічних для будівельного сектору характеристики. Механізм формується шляхом проведення стурктуризації інтелектуального потенціалу, та, в подальшому оцінки інтегрального критерію його ключових стурктурних елементів.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, стратегія, управління, будівництво, будівельні підприємства

Постановка проблеми

Будівельна галузь є однією із пріоритетних галузей народного господарства, оскільки виступає локомотивом розвитку понад 30 інших галузей економіки, сприяючи її розвитку та забезпечуючи виведення економіки країни із кризи. Саме будівництво створює умови для розширення виробництва, реалізації інноваційних проектів, залученням інвестицій. На разі, можна спостерігати низьку інвестиційну привабливість будівельного комплексу, відсутність високого рівня інтелектуального забезпечення діяльності будівельних підприємств та знанчій віддік кадрів за рахунок бурхливої трудової міграції. Низка цих та проблем суттєво впливає на негативні тенденції розвитку будівельних підприємств. Шляхом виходу із ситуації може стати підвищення ефективності будівельної галузі за рахунок більш раціональної системи управління на будівництві, що забезпечить підвищення конкурентоспроможності та ефективності як галузі в цілому, так і окремих її підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання визначення інтелектуального капіталу та пошуку механізмів управління ним з метою забезпечення стратегічного розвитку підприємства займалися багато науковців. Зокрема, у роботах Река Г.В. питання розвитку інтелектуального капіталу розглядалися на макроекономічному рівні, визначивши його роль у розвитку національної економіки [1]. Праці Федоренко В.Г. присвячені ринку праці та визначенню інвестиційної привабливості підприємств за рахунок підвищення конкурентоспроможності інтелектуального капіталу через

залучення висококваліфікованих працівників та підвищення продуктивності праці [2]. Мішустіна Т.С. здійснила дослідження пошуку шляхів підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу шляхом застосування інновацій [3]. Пристай І.М. розглядає інтелектуальний капітал як основу підвищення конкурентоздатності країни шляхом визначення пріоритетних завдань для більш ефективного використання людського капіталу на підприємствах [4]. У роботах Журавльової І.В. розглядалися окремі аспекти бізнес-моделювання стратегічних процесів управління інтелектуальним розвитком будівельних підприємств [5]. Багато робіт Кендюхова О.В. присвячені питанням управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств з урахуванням специфіки інноваційного розвитку [6,7].

Метою статті є побудова механізму реалізації інтелектуального капіталу будівельних підприємств для забезпечення ефективного стратегічного управління.

Завданнями статті є наступні:

- надати теоретичне визначення поняттю інтелектуальний капітал;
- визначити специфіку управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах;
- проаналізувати підходи до побудови механізму стратегічного управління інтелектуальним капіталом;
- надати рекомендації щодо побудови механізму стратегічного управління інтелектуальним капіталом.

Виклад основного матеріалу

У формуванні сучасної інформаційно-орієнтованої економічної системи розвиток інтелектуального капіталу є основним рушійним фактором забезпечення якісних постійних змін, що відбуваються в економічному середовищі, і є основою для функціонування економіки в цілому та будівельних компаній зокрема. Крім того, вплив інтегральних процесів формування та реалізації інтелектуального капіталу на ефективність діяльності будівельних підприємств постійно збільшується. Особливо ця тенденція просліджується в розвинутих країнах, де вартість інтелектуального капіталу вже зараз становить від 60% до 80% вартості бізнесу. За статистичними даними у вартості нерухомості одного із найпотужніших будівельних ринків світу – Сполучених Штатів Америки - інтелектуальний капітал складає 86 %, а фізичні активи складають лише 14%. Більшість експертів вважають, що розвиток світової економіки повинен супроводжуватися формування економічної системи, заснованої на інноваціях та знання для отримання високого рівня прибутку, та зниження використання капіталу, що не вплине на зниження ефективності ведення бізнесу[1].

Низький рівень створення та використання інтелектуального капіталу спостерігається на українських підприємствах будівельної галузі. Зокрема, частка інтелектуального капіталу підприємств становить 1%, вартість нематеріальних активів становить майже 0,01% [2].

Поняття інтелектуальний капітал у широкому розумінні охоплює нематеріальні активи підприємства, орієнтовані на забезпечення стратегічного розвитку. Загальна концепція визначення інтелектуального капіталу будівельних підприємств та взагалі інтелектуального капіталу як категорії регіонального та національного розвитку не достатньо. Результати проведеного ретроспективного аналізу підходів до визначення інтелектуального капіталу на різних етапах розвитку української економіки представлені табл. 1

Таблиця 1

Етапи розвитку інтелектуального капіталу будівельних підприємств

Назва етапу	Період	Характеристика етапу
1	2	3
Визначення як людський капітал	Кінець 50-х початок 60-х рр. ХХст.	Інтелектуальний капітал ототожнювався із людським капіталом та знаннями робітників.

Продовження таблиці 1

1	2	3
Обґрунтування з позиції категоріальних характеристик	Кінець 60-х рр. ХХ ст.	Інтелектуальний капітал характеризувався з позиції його сутнісних та предметних характеристик.
Визначення з позиції активів, що використовуються	70-80-ті рр. ХХ ст.	Визначається інтелектуального капіталу як «невидимі» активи та капітал знань, що впливають на функціонування компаній.
Комплексна категорія	90-ті рр. ХХ ст. і до теперішнього часу	Інтелектуальний капітал розглядається з позиції його структурних компонентів, базуючись на комплексному підході, ефективність та результативність використання якого забезпечують розвиток компаній.

Отже, проаналізувавши історію розвитку поняття інтелектуального капіталу, можна зробити висновок, що це поняття комплексне, має розглядатися з урахуванням взаємоузгодженості та синергії спільного використання його структурних компонентів з метою забезпечення стратегічного вектору розвитку будівельних підприємств.

Оскільки важливим фактором формування стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств є визначення його структури з метою забезпечення ефективної організації взаємодії структурних елементів між собою та забезпечення синергетичного ефекту, автором запропоновано власну концепцію структуризації інтелектуального капіталу:

1. Людський капітал - визначається напрямками формування та використання персоналу підприємств

2. Капітал установи - характеризується патентами, ліцензіями, технологіями, інноваційно-технологічними розробками, корпоративною культурою, організаційними структурами, системами комунікацій, які спрямовані на функціонування установи для отримання позитивного фінансового результату

3. Капітал взаємодії з інститутами ринку - визначається системою взаємовідносин та комунікацій установи з різними групами зацікавлених осіб, інституціями ринку, технологіями розвитку, іміджем, брендами та торговими марками, технологіями, ін-

формаційно-аналітичним забезпеченням про замовників та покупців.

В загальному вигляді структурні елементи інтелектуального капіталу можуть бути предствлені у вигляді наступної схеми – рис. 1

З точки зору визначення поняття інтелектуального капіталу, цікавою є думка Кандюхова О.В., який говорить про інтелектуальний капітал будівельних підприємств як здатність інтелектуальних ресурсів будівельного підприємства самостійно створювати інтелектуальні продукти або як спосіб отримання інноваційних інтелектуальних продуктів, що вже є на ринку [6,7].

Рис. 1. Структурні елементи інтелектуального капіталу [3]

Отже, проаналізувавши теоретико-методичні підходи та провівши ретроспективний аналіз до визначення поняття інтелектуального капіталу, а також провівши його структуризацію та визначення елементів категорії, можна дати наступне визначення: інтелектуальний капітал – це система взаємопов'язаних ресурсів, визначених як нематеріальні активи та сукупність дій, пов'язаних із їх роботою, спрямовані на забезпечення стратегічного розвитку шляхом формування якісно нових можливостей для діяльності підприємства.

Важливо проаналізувати специфіку будівельної галузі для формування ефективного механізму стратегічного управління інтелектуальним потенціалом будівельних підприємств. Серед специфічних характеристик будівництва визначено наступні:

- проектне управління, пов'язане із реалізацією окремих будівельних проектів;
- система стейкхолдерів та відносин з ними,
- низька ефективність іпотечного кредитування;
- відсутність широкомасштабних програм соціального будівництва,

- відсутність реальних можливостей до залучення закордонних інвесторів,

- проблеми роботи із довгостроковими фінансовими інвестиціями з урахування нестабільності курсу національної валюти,

- розвиток інноваційних технологій саме у будівельній галузі,

- застосування значних кількості працівників робітничих спеціальностей, що є негативним з урахуванням високого рівня трудової міграції працездатного населення, що виїжджає з України.

Враховуючи сутнісні характеристики будівельного ринку необхідно забезпечити якісний механізм управління, що мінімізує ризики впливу стейкхолдерів та підвищить інвестиційну привабливість будівельних проектів.

Для побудови механізму стратегічного управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств доцільно визначити основні аспекти теорії стратегічного управління загалом.

Стратегічне управління – це в широкому розумінні «розвиток із орієнтиром на майбутню перспективу», що взаємоузгоджує цілі та оперативні задачі будівництва, дає можливість підвищення інвестиційної привабливості шляхом застосування інтелектуальних ресурсів з метою якісних змін та підвищення конкурентоздатності підприємств на національному та міжнародному будівельних ринках [4].

Характерними рисами управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств з точки зору забезпечення стратегічного розвитку є наступні: [5]:

- специфічні характеристики галузі економіки,
- виробничі потужності та мобільність матеріальних активів будівельного підприємства;
- особливості конкуренції на даному ринку товарів та послуг;
- особливості організації співпраці зі стейкхолдерами;
- потужність інноваційного потенціалу;
- структура та ієрархія управління;
- кваліфікація, навички, здібності, освіта, досвід роботи та інші характеристики працівників.

Зважаючи, на проведений аналіз теоретичних підходів до визначення та структуризації поняття інтелектуального капіталу, визначення специфічних особливостей функціонування будівельної галузі України загалом та діяльності будівельних підприємств зокрема та аналізу існуючих специфічних особливостей налагодження системи стратегічного управління з точки зору можливостей реалізації інтелектуального капіталу, розроблено механізм стратегічного управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств (ІК БП), представлений на рис. 2.

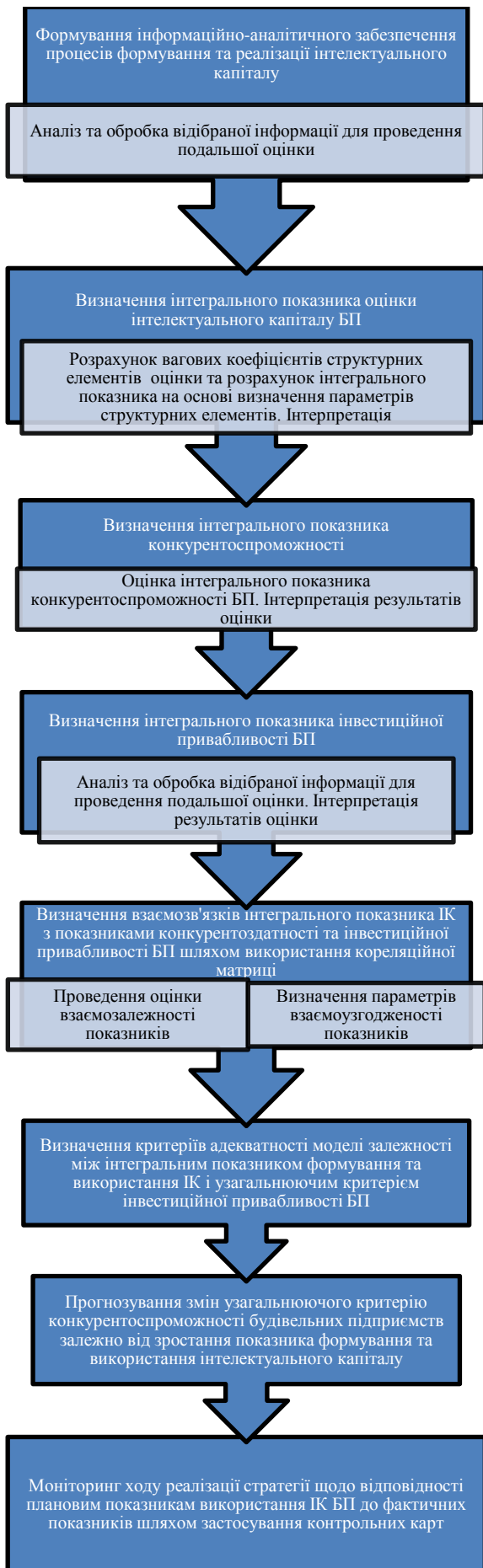

Рис. 2. Механізм стратегічного управління ІК БП

Висновки

Отже, за результати проведеного дослідження визначено, що інтелектуальний капітал будівельних підприємств є поняттям комплексним, адже включає цілу низку взаємопов'язаних елементів, взаємоузгоджене використання яких визначає ефективність реалізації інтелектуального капіталу. Специфіка будівельної галузі вимагає при розробці механізму стратегічного управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств враховувати особливості управління проектами та проектною діяльністю, ресурсоємність галузі, у тому числі пов'язану із людськими ресурсами, високу технологічність за рахунок новачок у галузі науки та техніки, а також особливості інвестиційної діяльності, що включає соціальне кредитування, іпотечне кредитування та залучення закордонних інвесторів через девелоперську діяльність.

Стратегічне управління має базуватися на сталому розвитку, а завдання такого управління тісно залежать від масштабів виробництва, специфіки галузі економічної діяльності, стану національної економіки в рамках якої функціонує аналізований суб'єкт господарської діяльності та багатьох інших факторів. Враховуючи все вищеписане, запропоновано схему механізму формування та оцінки інтелектуального капіталу як елементу стратегічного управління будівельним підприємством, що включає етапи побудови системи інформаційно-аналітичного забезпечення бізнес-процесів як одного з пріоритетних завдань у інформаційному супільстві, проведення структуризації капіталу шляхом виділення ключових елементів для його оцінки, побудова моделі оцінки інтелектуального капіталу та подальше її виходу остання шляхом аналізу відповідності планових та фактичних показників реалізації інтелектуального капіталу будівельних підприємств.

Література

1. Река, Г.В. Макроекономічний аналіз інтелектуального капіталу [Електронний ресурс] / Г.В. Река // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: Збірник науково-технічних праць. – 2009. – Вип. 19.2. – с. 304 – 309. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlw/19_2/304_Reka_19_2.pdf
2. Федоренко, В.Г. Особливості інвестиційної діяльності на ринку праці України [Текст] / В. Г. Федоренко, А. В. Черкасов // Ринок праці та зайнятість населення: Науково-виробничий журнал. - 2011. - № 1. - С. 3-4.
3. Мішустіна, Т.С. Розвиток інтелектуального капіталу та підвищення конкурентоспроможності України в умовах глобалізації за рахунок інновацій [Електронний ресурс] / Т.С. Мішустіна // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1 (3), том 2. – с. 220 – 228. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmnef/2010_1_2/30.pdf

4. Пристай, І.М. Людський капітал як ключовий фактор розвитку конкурентоспроможності країни [Електронний ресурс] / І.М. Пристай, І.А. Лапішина // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: Збірник науково-технічних праць. – 2011. – Вип. 21.9. – с. 253 – 260. – Режим доступу :

http://www.nbuiv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/21_9/253_Pry.pdf

5. Журавльова, І.В. Бізнес-моделювання стратегічного управління інтелектуальним капіталом [Текст] / І.В. Журавльова // Вісник економіки транспорту та промисловості. – 2009 - № 28. – С. 142-146.

6. Кендюхов, О. В. Ефективне управління інтелектуальним капіталом [Текст]: монографія / О. В. Кендюхов; НАН України. Інститут економіки промисловості; ДонУЕП, 2008. – 363 с.

7. Кендюхов, О. В. Організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом підприємства [Текст] : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.04 / Кендюхов Олександр Володимирович. – Донецьк, 2007. – 464 с.

References

1. Reka, G.V. Makroekonomichnyj analiz intelektual'nogo kapitalu / G.V. Reka // Naukovy'j visnyk nacional'nogo lisotexnichnogo universy'tetu Ukrayiny': Zbirnyk naukovotexnichny'x prac'. – (2009). – Vy'p. 19.2. – s. 304 – 309. – Rezhym dostupu do zhurn.:

http://www.nbuiv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/19_2/304_Reka_19_2.pdf

2. Fedorenko, V.G. Osobly'vosti investy'cijnoy diyal'nosti na rynku praci Ukrayiny' / V. G. Fedorenko, A. V. Cherkasov // Ry'nok praci ta zajnyatist' naselennya: Naukovovy'robny'chy' zhurnal. – (2011). - # 1. - S. 3-4.

3. Mishustina, T.S. Rozvy'tok intelektual'nogo kapitalu ta pidvy'shchennya konkurentospromozhnosti Ukrayiny' v umovax globalizaciyi za raxunok innovacij / T.S. Mishustina

// Byuletен` Mizhnarodnogo Nobelivs`kogo ekonomichnogo forumu. – (2010). – # 1 (3), tom 2. – s. 220 – 228. – Rezhym dostupu do zhurn.:

http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmnef/2010_1_2/30.pdf

4. Pry'staj, I.M. Lyuds'ky'j kapital yak klyuchovy'j faktor rozvy'tku konkurentospromozhnosti krayiny' / I.M. Pry'staj, I.A. Lapshy'na // Naukovy'j visnyk nacional'nogo lisotexnichnogo universy'tetu Ukrayiny': Zbirnyk naukovotexnichny'x prac'. – (2011). – Vy'p. 21.9. – s. 253 – 260. – Rezhym dostupu do zhurn.:

http://www.nbuiv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/21_9/253_Pry.pdf

5. Zhuravl'ova, I.V. Biznes-modelyuvannya strategichnogo upravlinnya intelektual'ny'm kapitalom / I.V. Zhuravl'ova // Visnyk ekonomiky` transportu ta promy'slovosti. – (2009) - # 28. – S. 142-146.

6. Kendyuxov, O. V. Efekty'vne upravlinnya intelektual'ny'm kapitalom: monografiya / O. V. Kendyuxov; NAN Ukrayiny'. Instytut ekonomiky` promy'slovosti; DonUEP, (2008). – 363 s.

7. Kendyuxov, O. V. Organizacijno-ekonomichny'j mexanizm upravlinnya intelektual'ny'm kapitalom pidpry'emstva : dy's. na zdobuttya nauk. stupenya d-ra ekon. nauk : spec. 08.00.04 / Kendyuxov Oleksandr Volody'my'rovych. – Donecz'k, (2007). – 464 s.

Рецензент: д-р екон. наук, проф. К.А.Мамонов, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна.

Автор: ПРУНЕНКО Дмитро Олександрович
кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
E-mail – prunenkod@rambler.ru
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7322-9998>

MECHANISM OF IMPLEMENTATION OF THE STRATEGY OF MANAGEMENT BY INTELLECTUAL CAPITAL OF BUILDING ENTERPRISES

D. Prynko

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

The purpose of the study is to determine the directions for the formation of capital investment to provide the efficiency of the use of intellectual capital in construction enterprises. For achieve this goal the following tasks are solved:

- to analyze the state and dynamics capital investment in the construction industry;
- characterize the structure of capital investments;
- determine the direction of capital investment in intellectual capital.

Proved the importance of increasing the efficiency of the formation of capital investment for the development of construction enterprises in the context of ensuring the implementation of ways to increase intellectual capital.

Revealed ambiguous trends in the use of capital investment, which creates the basis to reduce the level of efficiency of the formation of elements of intellectual capital.

Significant changes in the structure of capital are determined investment in intangible assets, which adversely affects the development of intellectual capital and requires the implementation of anti-crisis actions.

Keywords: intellectual capital, strategy, management, construction, construction enterprises